

DET KONGELIGE
BARNE- OG LIKESTILLINGSDEPARTEMENT

Ot.prp. nr. 51

(2007–2008)

Om lov om endringer i folketrygdloven (svangerskaps- og foreldrepenger med 100 prosent dekning for selvstendig næringsdrivende)

*Tilråding fra Barne- og likestillingsdepartementet av 25. april 2008,
godkjent i statsråd samme dag.
(Regjeringen Stoltenberg II)*

1 Innledning

Barne- og likestillingsdepartementet legger med dette fram forslag til endringer i lov 28. februar 1997 nr. 19 om folketrygd (folketrygdloven) kapittel 14 om ytelser ved svangerskap, fødsel og adopsjon og kapittel 8 om sykepenger. Endringene gjelder selvstendig næringsdrivendes rett til svangerskapspenger og foreldrepenger med 100 prosent dekning av inntekt oppad begrenset til 6G, samt innskrenking av dekningsområdet til forsikring for tillegg til sykepenger og foreldrepenger mv. (tilleggsforsikringen).

Forslaget er en oppfølging av behandlingen av statsbudsjettet for 2008 der Stortinget sluttet seg til forslag i St.prp. nr. 1 (2007–2008) om å gi selvstendig næringsdrivende rett til svangerskapspenger og foreldrepenger med 100 prosent dekning av inntekt oppad begrenset til 6G, med virkning fra 1. juli 2008. Budsjettvedtaket innebærer at endringen gjøres gjeldende for både løpende og nye tilfeller.

Begrunnelsen for forslaget var å legge bedre til rette for at selvstendig næringsdrivende mødre og fedre kan kombinere barneomsorg og yrkesaktivitet. Det ble vist til at økt sosial sikkerhet i forbindelse med svangerskap og fødsel kan stimulere flere kvinner til å etablere egen virksomhet. I tillegg ble det vist til at næringsdrivende fedre bør sikres

et bedre økonomisk grunnlag for å kunne ta omsorgen for sine barn, både under fedrekvoten og ved uttak av en større del av foreldrepengerperioden.

Denne odelstingsproposisjonen inneholder de nødvendige lovendringene for gjennomføring av budsjettvedtaket jf. B.innst. S. nr. 2 (2007–2008). Forslaget innebærer at foreldrepenger og svangerskapspenger tas ut av tilleggsforsikringens dekningsområde.

I tillegg foreslås en regelteknisk endring i folketrygdloven § 14–10 første ledd.

2 Bakgrunn

2.1 Dagens regler

Selvstendig næringsdrivende har rett til svangerskapspenger og foreldrepenger etter lov 28. februar 1997 nr. 19 om folketrygd (folketrygdloven) kapittel 14.

For å ha rett til svangerskapspenger er det et vilkår at stønadsmottaker har vært yrkesaktiv med pensjonsgivende inntekt i minst fire uker før stønadsperioden tar til, jf. folketrygdloven §§ 14–4 og 8–2. Svangerskapspenger gis til friske gravide kvinner som ikke kan fortsette i arbeidet under svangerskapet fordi det kan medføre risiko for skade på fosteret.

Det er et vilkår for å ha rett til foreldrepenger at stønadsmottaker har vært yrkesaktiv med pensjonsgivende inntekt i minst seks av de siste ti månedene før stønadsperioden tar til, jf folketrygdloven § 14–6 første ledd. Formålet med foreldrepenger er å gi barnets foreldre rett til lønnet permisjon i barnets første leveår. I henhold til folketrygdloven § 14–9 er stønadsperioden ved fødsel 44 uker med full sats eller 54 uker med redusert sats (80 prosent av full sats). Ved adopsjon er stønadsperioden henholdsvis 41 uker og 51 uker.

Foreldrepenger og svangerskapspenge beregnes på samme måte som sykepenge etter reglene i folketrygdloven kapittel 8 jf. henholdsvis folketrygdloven § 14–7 første ledd og § 14–4 femte ledd. Det ytes ikke svangerskapspenge eller foreldrepenger for den del av inntekten som overstiger 6G. For selvstendig næringsdrivende utgjør svangerskaps- og foreldrepengene 65 prosent av inntektsgrunnlaget, mens arbeidstakere har rett til 100 prosent. For å få full godtgjørelse, oppad begrenset til 6G, må selvstendig næringsdrivende tegne egen forsikring (del av sykepengeforsikringen) etter nærmere bestemmelser i folketrygdloven § 8–36.

Det følger av folketrygdloven § 8–36 at forsikringen må være tegnet senest 10 måneder før fødsel for å komme til anvendelse på foreldrepengetilfeller. For svangerskapspenge gjelder en opptjeningstid på 4 uker, på samme måte som for sykepenge. Forsikringen opphører etter nærmere bestemmelser i folketrygdloven § 8–37.

Selvstendig næringsdrivende som ønsker redusert sats i 51/54 uker jf. folketrygdloven § 14–9, mottar 80 prosent av henholdsvis 65 prosent eller 100 prosent av inntektsgrunnlaget, avhengig av om forsikring er tegnet.

Til frilansere ytes det foreldrepenger med 100 prosent av inntektsgrunnlaget inntil 6G. For frilansere som også har inntekter som selvstendig næringsdrivende (kombinerte inntekter) ytes det imidlertid foreldrepenger med 65 prosent etter bestemmelsene for selvstendig næringsdrivende, jf. folketrygdloven § 8–42.

2.2 Høringsnotat 2005

Spørsmålet om å styrke selvstendig næringsdrivendes foreldrepengerrettigheter ble tatt opp allerede ved behandlingen av Ot.prp. nr. 57 (2002–2003) om svangerskapspenge til selvstendig næringsdrivende. I den forbindelse ba komiteens flertall Regjeringen vurdere om reglene bør endres slik at selvstendig næringsdrivende gis rett til 100 prosent dekning av svangerskapspenge og fødselspenge.

Bondevik-regjeringen foreslo ingen endringer i

dekningsgraden for selvstendig næringsdrivende, men Barne- og familiedepartementet sendte ut et høringsnotat 7. juli 2005 «*Vurdering av selvstendig næringsdrivendes trygderettigheter ved svangerskap, fødsel og omsorg for små barn*». Notatet drøftet ulike endringsmuligheter, herunder å gi 100 prosent dekning av svangerskapspenge, fødsels- og adopsjonspenge.

Høringsnotatet bygget på en målsetting om å legge til rette for flere kvinnelige entreprenører og drøftet hvilken betydning en styrking av trygderettighetene kan ha for rekruttering av kvinnelige etablerere. Det ble særlig lagt vekt på hensynet til en forutsigbar økonomi for familier der minst en av foreldrene er selvstendig næringsdrivende, barnas omsorgsbehov og behovet for en ordning som muliggjør fordeling av omsorgsansvaret mellom foreldrene. Det ble videre drøftet hvorvidt en frivillig tilleggsforsikring er egnet for ytelser ved svangerskap, fødsel og adopsjon. Det ble vist til at en forsikring forutsetter et høyere utgiftsnivå for kvinner enn menn fordi behovet for å tegne forsikring ved svangerskap og fødsel er størst for kvinner. Kravet om at tilleggsforsikringen må tegnes ti måneder før fødsel for å oppnå 100 prosent dekning gir dessuten et tilleggsvilkår for selvstendig næringsdrivende sammenliknet med arbeidstakere. I tillegg ble det vist til en systemsvakhet ved forsikringsordningen ved at forsikringstakere som primært ønsker å sikre seg mot inntektstap ved fødsel, oppnår en systematisk fordel på bekostning av sykdomstilfellene.

Det ble videre reist spørsmål om hvorvidt styrkede rettigheter bør følges av økt trygdeavgift for selvstendig næringsdrivende. Selvstendig næringsdrivende betaler om lag halvparten i trygdeavgift (10,7 prosent) sammenliknet med hva som samlet betales for arbeidstakere i trygdeavgift (7,8 prosent) og arbeidsgiveravgift (14,1 prosent). Det ble anslått at en økning i trygdeavgiften i så fall ville bli i størrelsesorden 0,2 prosentpoeng, det vil si en økning fra 7,8 til 8 prosent for næringsinntekt fra jordbruk, skogbruk og fiske og fra 10,7 til 10,9 prosent for annen næringsinntekt.

Høringsfristen var 4. oktober 2005. Av de totalt 37 høringsinstansene avga 25 uttalelse. Samtlige instanser som uttalte seg støttet forslaget om å gi selvstendig næringsdrivende svangerskapspenge og foreldrepenger med 100 prosent dekning, uavhengig av om tilleggsforsikring er tegnet. Av 19 høringsinstanser som uttalte seg om eventuell endring i trygdeavgiften, var 7 instanser i ulik grad åpne for en korrigering av avgiften.

2.3 Dok. nr. 8:113 (2005–2006)

Storingsrepresentantene Erna Solberg, Jan Tore Sanner og Olemic Thommessen fremmet i Dok. nr. 8:113 (2005–2006) forslag om å likestille bestemmelser om trygderettigheter ved svangerskap, fødsel og barneomsorg for selvstendig næringsdrivende med reglene som gjelder for andre arbeidstakere. Det ble foreslått at endringene skulle gjennomføres uten at trygdeavgiften for selvstendig næringsdrivende økes. I samsvar med komitéflertallets forslag i Innst. S. nr. 41 (2006–2007), ble forslaget vedlagt protokollen.

3 Departementets vurderinger og forslag

Departementet viser til at et grunnleggende mål for ytelser ved svangerskap, fødsel og adopsjon er å legge til rette for at foreldre kan kombinere småbarnsomsorg og yrkesaktivitet. Små barns omsorgsbehov er de samme, uavhengig av om foreldrene er arbeidstakere eller selvstendig næringsdrivende. Likeledes har foreldrene behov for ordninger som muliggjør et likestilt omsorgsansvar. Familie- og likestillingshensyn taler for at rettigheter i forbindelse med svangerskap, fødsel og omsorg for små barn bør være like gode og forutsigbare for selvstendig næringsdrivende som for arbeidstakere.

Flere kvinnelige etablerere vil bidra til å øke det totale arbeidstilbudet i alle deler av landet og skape et mangfoldig næringsliv med bedre forutsetninger for verdiskaping, omstilling og nyskaping. Unge kvinner som velger å etablere seg som selvstendig næringsdrivende, bør derfor ikke komme dårligere ut økonomisk når de får barn, sammenlignet med arbeidstakere. Selvstendig næringsdrivende fedre bør også gis tilsvarende muligheter som mannlige arbeidstakere til å kombinere arbeid og familieliv. Disse fedrene bør sikres et sterkere økonomisk grunnlag for å ta omsorgen for sine barn, både under fedrekvoten og ved uttak av en større del av foreldrepengerperioden. I 2006 var 37 prosent av kvinnene som avsluttet en periode med foreldrepenger og som hadde næring som eneste inntekt, uten tilleggsforsikring. Tilsvarende gjaldt 77 prosent av mennene.

Departementet foreslår, under henvisning til Stortingets budsjettbehandling, at folketrygdloven endres slik at selvstendig næringsdrivende får rett til svangerskapsenger og foreldrepenger med 100 prosent dekning inntil 6G. Forslaget innebærer at selvstendig næringsdrivende kan oppnå samme

dekningsgrad som arbeidstakere uten å måtte tegne forsikring i henhold til folketrygdloven § 8–36. Forslaget omfatter også de som har kombinerte inntekter som frilansere og selvstendig næringsdrivende.

Forslaget innebærer ingen endring i muligheten til å velge mellom full sats og redusert sats for foreldrepenger. På samme måte som arbeidstakere kan selvstendige velge foreldrepenger med 100 prosent av inntektsgrunnlaget inntil 6G i 44/41 uker eller foreldrepenger med 80 prosent av inntektsgrunnlaget i 54/51 uker. Forslaget innebærer heller ingen endringer i reglene om fastsettelse av inntektsgrunnlaget.

Endringen foreslås å gjelde fra 1. juli 2008. Fra samme dato tas foreldrepenger og svangerskapsenger ut av dekningsområdet til forsikringen for tillegg i sykepenger og foreldrepenger jf. folketrygdloven § 8–36. Endringen gjøres gjeldende for både løpende og nye tilfeller.

Det vises til forslag til endringer i folketrygdloven §§ 8–36, 8–37, 14–4 og 14–7.

4 Regelteknisk endring

I henhold til lov 21. april 2006 nr. 10 (i kraft 1. januar 2007) ble bestemmelsene i folketrygdloven kap. 14 omredigert bl.a. ved at reglene for fødselsenger og adopsjonspenger ble slått sammen under betegnelsen foreldrepenger. Før omredigeringen gikk det klart fram av folketrygdloven daværende § 14–14 tredje ledd, at mor ved adopsjon måtte oppfylle kravet om opptjening i form av yrkesaktivitet i minst seks av de siste ti månedene før omsorgsovertakelsen. Dette går ikke lenger fram av lovteksten. Etter omredigeringen er reglene om opptjening av rett til foreldrepenger tatt inn i folketrygdloven § 14–6 første ledd som knytter opptjeningsvilkårene til det tidspunktet vedkommendes uttak av foreldrepenger tar til. Bestemmelsen gjelder både far og mor ved henholdsvis fødsel og adopsjon.

Det går klart fram av forarbeidene jf. Ot.prp. nr. 104 (2004–2005) s. 39 at omredigeringen ikke er ment å gi materielle endringer i opptjeningsreglene. Foreldrepengerordningens systematikk forutsetter at mors rettighetsstatus er klarlagt ved stønadsperiodens begynnelse, som ved adopsjon er tidspunktet for omsorgsovertakelsen. Ordningen bygger dessuten på et prinsipp om størst mulig likhet for ytelser ved fødsel og adopsjon. Departementet har på denne bakgrunn lagt til grunn at mor fortsatt må ha opptjent rett til foreldrepenger ved adopsjon senest ved omsorgsovertakelsen, uavhengig av om

hun faktisk starter sitt uttak på det tidspunktet eller ikke.

Departementet instruerte Arbeids- og velferdsdirektoratet i brev 7. mars 2007 om denne tolkningen. Tilsvarende har kommet til uttrykk i en trygderettskjennelse av 26. oktober 2007. Retten kom til at mors stønadperiode tar til ved omsorgsovertakelsen, i det en annen forståelse ville innebære en forskjell ved fødsel og adopsjon.

Departementet foreslår at ordlyden i folketrygdloven § 14–10 første ledd andre punktum endres for å tydeliggjøre gjeldende rett.

5 Økonomiske og administrative konsekvenser

Provenyeffekten av forslaget er beregnet til om lag 60 mill. kroner i 2008 for folketrygden. Anslaget for 2008 har sammenheng med at forslaget først trer i kraft 1. juli 2008. Når endringen får helårseffekt, er provenyeffekten anslått til om lag 120 mill. kroner (2008-kroner).

Arbeids- og velferdsetaten fastsetter hvert år premiegrunnlaget for forsikring for tillegg til foreldrepenger og sykepenger. Endring av premiegrunnlag skjer med virkning fra 1. januar. Forsikringspremier blir betalt forskuddsvis for minst et halvt år av gangen, henholdsvis 1. januar og 1. juli. Premien for 2008 er fastsatt med forbehold om at svangerskapspenger og foreldrepenger tas ut av forsikringens dekningsområde fra 1. juli 2008. Premien for forsikringstakere som tegner forsikring som kan omfatte sykepenger med 100 prosent av sykepengegrunnlaget fra 17. sykedag, er redusert fra 2,9 prosent i 2007 til 2,3 prosent i 2008. Premien for forsikring som kan omfatte sykepenger med 100 prosent fra 1. dag er satt ned fra 10,8 prosent i 2007 til 10,3 prosent i 2008.

Premiereduksjonene kommer samtlige forsikringstakere til gode. Forslaget antas ikke å gi vesentlige løpende administrative merkostnader av betydning.

6 Merknader til de enkelte paragrafer

6.1 Endringer i folketrygdloven

Til § 8–36

Forslaget om å fjerne nåværende bestemmelses tredje ledd innebærer at svangerskapspenger og foreldrepenger tas ut av forsikringens dekningsområde. Departementet foreslår på denne bakgrunn også å korrigere overskriften.

Til § 8–37

Forslaget om å endre overskriften har sammenheng med at forsikringen ikke lenger skal omfatte svangerskapspenger og foreldrepenger.

Til § 14–4

Det følger av bestemmelsens femte ledd at svangerskapspenger beregnes etter de samme bestemmelser som sykepenger. Dette skal imidlertid ikke lenger omfatte bestemmelsen om dekningsgrad for selvstendig næringsdrivende. Forslaget innebærer at svangerskapspenger til selvstendig næringsdrivende skal dekkes med 100 prosent. Begrensningen om at det ikke ytes svangerskapspenger for den del av inntekten som overstiger seks ganger grunnbeløpet, følger av bestemmelsens femte ledd siste setning.

Til § 14–6

Endringen i bestemmelsens første ledd innebærer en presisering av gjeldende regler slik at det går klart fram av lovteksten at mor ved adopsjon må ha opptjent retten til foreldrepenger ved omsorgsovertakelsen. Dette gjelder selv om hun tar ut foreldrepenger først fra et senere tidspunkt. Det vises for øvrig til omtalen i kap. 4.

Til § 14–7

Det følger av bestemmelsens første ledd at foreldrepengene beregnes på samme måte som sykepenger fra trygden etter kapittel 8. Endringen medfører at foreldrepenger til selvstendig næringsdrivende likevel skal dekkes med 100 prosent og ikke 65 prosent av beregningsgrunnlaget. Begrensningen om at det ikke ytes foreldrepenger for den del av inntekten som overstiger seks ganger grunnbeløpet, følger av bestemmelsens første ledd siste setning.

Forslaget innebærer ingen andre endringer i reglene om hvordan foreldrepenger til selvstendige beregnes.inntektsgrunnlaget fastsettes som før i henhold til bestemmelsene i § 8–34 flg. og med utgangspunkt i gjennomsnittet av de pensjonspoengtallene som er fastsatt for de tre siste årene.

Forslaget innebærer heller ingen endring i adgangen for selvstendig næringsdrivende til å velge foreldrepenger med full sats (100 prosent) i 44/41 uker eller med redusert sats (80 prosent) i 54/51 uker. Det vises til bestemmelsen i § 14- 9.

6.2 Ikrafttredelses- og overgangsbestemmelser

Barne- og likestillingsdepartementet

tilrår:

Endringene i lov 28. februar 1997 nr. 19 om folketrygd §§ 8–36, 8–37, 14–4 og 14–7 trer i kraft 1. juli 2008 og gjøres gjeldende for løpende og nye saker. Ved fødsler og omsorgsovertakelser før 1. juli 2008, kommer endringene til anvendelse for den delen av stønadperioden som gjenstår ved ikrafttredelsen.

Endringene i lov 28. februar 1997 nr. 19 om folketrygd § 14–6 trer i kraft straks.

At Deres Majestet godkjenner og skriver under et framlagt forslag til proposisjon til Stortinget om lov om endringer i folketrygdloven (svangerskaps- og foreldrepenger med 100 prosent dekning for selvstendig næringsdrivende).

Vi HARALD, Norges Konge,

stadfester:

Stortinget blir bedt om å gjøre vedtak til lov om endringer i folketrygdloven (svangerskaps- og foreldrepenger med 100 prosent dekning for selvstendig næringsdrivende) i samsvar med et vedlagt forslag.

Forslag

til lov om endringer i folketrygdloven (svangerskaps- og foreldrepenger med 100 prosent dekning for selvstendig næringsdrivende)

I

I lov 28. februar 1997 nr. 19 om folketrygd gjøres følgende endringer:

Overskriften til § 8–36 skal lyde:
Forsikring for tillegg til sykepenger

§ 8–36 tredje ledd oppheves. Nåværende fjerde til sjette ledd blir tredje til femte ledd.

Overskriften til § 8–37 skal lyde:
Opphør av forsikring for tillegg til sykepenger

§ 14–4 femte ledd skal lyde:

Svangerskapspengene beregnes etter de samme bestemmelsene som sykepenger fra trygden, se kapittel 8. *Svangerskapspenger til selvstendig næringsdrivende ytes likevel med 100 prosent av beregningsgrunnlaget.* Det ytes ikke svangerskapspenger for den del av inntekten som overstiger seks ganger grunnbeløpet.

§ 14–6 første ledd nytt tredje punktum skal lyde:

Ved adopsjon må moren ha opptjent rett til foreldrepenger ved omsorgsovertakelsen.

§ 14–7 første ledd skal lyde:

Foreldrepenger til hver av foreldrene beregnes på grunnlag av vedkommendes inntekt etter de samme reglene som for sykepenger fra trygden, se kapittel 8. *Foreldrepenger til selvstendig næringsdrivende ytes likevel med 100 prosent av beregningsgrunnlaget.* Det ytes ikke foreldrepenger for den del av inntekten som overstiger seks ganger grunnbeløpet.

II

Ikrafttredelsesbestemmelser

1. Endringene i lov 28. februar 1997 nr. 19 om folketrygd §§ 8–36, 8–37, 14–4 og 14–7 trer i kraft 1. juli 2008. Endringene gjelder også for løpende tilfeller.
2. Endringen i lov 28. februar 1997 nr. 19 om folketrygd § 14–6 trer i kraft straks.

Trykk: A/S O. Fredr. Anesen, April 2008